

Nieuwe Waterwerken in Zoutkamp

Impulsen voor natuur, cultuurhistorie, recreatie & toerisme, leefbaarheid, verkeersveiligheid, ondernemerschap en marketing voor Zoutkamp, het Lauwersmeer, het Hogeland en de Waddenregio

Inleiding

Waterveiligheid – de opgaven in Noordwest Groningen

Met het oog op de toekomst, heeft het Waterschap Noorderzijlvest forse opgaven in het realiseren van de waterveiligheid van Noordwest Groningen. De studie Droge Voeten 2050 heeft inzichtelijk gemaakt dat het voor de komende 30 jaar noodzakelijk is om een aantal investeringen in waterstaatkundige werken te doen in Zoutkamp en directe omgeving.

Het realiseren van een nieuw gemaal ter vervanging van het huidige HD Louwesgemaal (1972, pompcapaciteit van 1.000 m³ per min) met een capaciteit van 1.600 m³ per minuut is nodig om overtollig regenwater af te voeren vanuit het Hogeland naar het Lauwersmeer.

Tegelijkertijd is het noodzakelijk om de Rijks monumentale Hunsingosluis te restaureren en de regionale waterkeringen rondom het Lauwersmeer te versterken en te verhogen. Een deel van die kering loopt door het dorp Zoutkamp.

Maatschappelijke meerwaarde verkennen

De realisatie van deze opgaven vraagt om een investering van meer dan € 20 miljoen. Het legt tevens voor langere tijd een flink ruimtelijk beslag op deze locatie in Zoutkamp, een levendig dorp met talrijke functies in de buurt van het nieuwe HD Louwesgemaal.

Het Algemeen Bestuur van Waterschap Noorderzijlvest heeft in 2018 contact gezocht met de Provincie Groningen en de gemeente Het Hogeland (toen nog gemeente de Marne) en de open vraag op tafel gelegd of haar investeringen mogelijk een bijdrage kunnen leveren aan lokale en regionale opgaven en doelstellingen.

De drie overheden hebben geconstateerd dat het verkennen van mogelijke koppelkansen de moeite waard is om daarmee inzichtelijk te krijgen of maatschappelijke meerwaarde te vinden en te realiseren is in combinatie met de waterveiligheidsopgave.

HD Louwesgemaal combineren met de Hunsingosluis – hoge ambitie

Er zijn verschillende varianten mogelijk om de waterveiligheidsopgave te realiseren. De gezamenlijke overheden hebben hun ambitie getoond en ervoor gekozen te verkennen wat de meest ambitieuze variant aan koppelkansen en extra lokale en regionale waardeontwikkeling oplevert. We noemen het Nieuwe Waterwerken in Zoutkamp.

Wat is dan die variant?

1. Het bouwen van een nieuw en modern gemaal in de Oude Zeedijk in de directe omgeving van de Hunsingosluis + het afbreken van het huidige HD Louwesgemaal met haar keersluis
2. Het Rijksmonument Hunsingosluis restaureren en opnieuw in gebruik. De keersluis bij het oude HD Louwesgemaal verdwijnt, de Hunsingosluis krijgt de functie van schutluis voor beroepsvaart en recreatievaart.

3. Het verleggen van de regionale kering in het dorp naar de Oude Zeedijk – herstellen van de functie van de oude dijk voor de waterkering en ontlasten van het dorp van een waterstaatkundig werk in het dorpsbeeld.

Figuur 1 – analysekaart huidige situatie

Technische analyse – kan het? En kan het ook duurzaam?

Uit onderzoek is gebleken dat de gedachte om het nieuwe HD Louwesgemaal te verbinden met de oude Hunsingosluis technisch haalbaar. Het betreft zowel de waterstaatkundige mogelijkheden (rapportage Witteveen en Bos, april 2019) als het in stand houden en versterken van de cultuurhistorische waarden van de Hunsingosluis (rapportage Stichting Historische Sluizen en Stuwen Nederland, mei 2019).

Verder is verkend met welke duurzaamheidsambities het project ingestoken kan worden. De analyse heeft inzichtelijk gemaakt dat op het gebied van ontwerp, bouwmaterialen, techniek, toepassen van duurzame energie, stilte en inpassing in de omgeving er hoog ambities hoog zijn.

Het nieuwe gemaal in de Oude Zeedijk mag een toonbeeld van duurzaamheid en ingepaste landschappelijke schoonheid zijn. (rapportage Bureau Tauw, april 2019).

Nieuwe Waterwerken in Zoutkamp – meerwaarde voor de omgeving

In de periode december 2018 tot en met april 2019 is een intensief dialoogtraject opgezet waarbij met intensief met omwonenden, vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties, ondernemingen en deskundigen op het gebied van ecologie, watersport en cultuurhistorie is gesproken – het omgevingsspoor.

Met het omgevingsspoor is verhelderd en geïdentificeerd welke belangen er spelen in de omgeving van de Nieuwe Waterwerken. Er is gevraagd of het project Nieuwe Waterwerken een toegevoegde waarde kan hebben op die belangen én of er mogelijk wensen zijn die in de planvorming meegenomen kunnen worden.

Ruim 30 gesprekken van minimaal een uur met meer dan 70 mensen hebben een breed palet aan wensen en ideeën opgeleverd die duidelijk maken dat het realiseren van een nieuw HD Louwesgemaal aanjager kan zijn voor de verdere waardeontwikkeling van Zoutkamp, het Lauwersmeer en de Waddenkust.

Diverse organisaties en partijen hebben uitgesproken in het ontwikkeltraject te willen participeren met hun kennis, inzichten en betrokkenheid. Het algemene beeld is dat er veel draagvlak is voor het project van Waterschap Noorderzijlvest én dat diverse eigen belangen en wensen ermee gediend zijn.

Nieuwe Waterwerken in Zoutkamp – waardeontwikkeling voor 8 aandachtsgebieden

Het draagvlak voor het project is groot. In de verdere planuitwerking ontstaat meerwaarde als belangen en wensen van een 8-tal aandachtsgebieden een plek krijgen. Het gaat dan om:

1. het versterken van de natuurwaarden van Lauwersmeer, Hogeland en de Waddenzee
2. het behouden en versterken van cultuurhistorische waardevolle monumenten en elementen
3. het versterken van recreatie & toerisme in Zoutkamp, op het Lauwersmeer en het Hogeland
4. het verbeteren van watersport – vrijere doorvaart en grotere gastvrijheid
5. het vergroten van de beleefbaarheid van Zoutkamp door nieuwe verbindingen voor fietsers en wandelaars
6. de versterken van de leefbaarheid door het verbeteren van de verkeersveiligheid, de verkeersbeleving
7. versterken van ondernemerschap en woongenot
8. het schrijven van het verhaal van Zoutkamp als waterdorp voor het vermarkten van Nationaal Park Lauwersmeer en Werelderfgoed Waddenzee

Investeringskader Waddengebied – bijdrage aan Majeure Opgaven

In 2018 hebben de gezamenlijke waddenprovincies het Investeringskader Waddengebied (IKW) vastgesteld. Het IKW kent in totaal 6 Majeure Opgaven voor Waddenzee, eilanden en waddenkust voor de komende decennia. Binnen de 6 Majeure Opgaven zijn diverse programmeerlijnen benoemd, die zorgen voor samenhang in de totale opgave voor versterking van het Waddengebied

Het project Nieuwe Waterwerken in Zoutkamp draagt bij aan de Majeure Opgave Waddenzee door het:

- * optimaliseren van de schakelfunctie Waddenzee voor vis en vogels

Idem voor de Majeure Opgave Vitale Kust en Afsluitdijk door:

- * ontwikkelen van een samenhangende kust
- * versterken van de ecologische verbindingen tussen Wad en achterland

Idem voor de Majeure Opgave Vermarkten en Versterken Werelderfgoed door het:

- * vermarkten van het Waddengebied als Werelderfgoed
- * versterken van de beleefbaarheid van cultuurlandschappen en cultuurhistorie

Waardeontwikkelingen nader uitgewerkt – bijdragen aan de hoofddoelen van het Waddenfonds

In de volgende pagina's zijn de 8 aandachtsgebieden voor waardeontwikkeling verder uitgewerkt. Per aandachtsgebied is benoemd aan welke hoofddoelen van het Waddenfonds een bijdrage wordt gerealiseerd.

1. Het versterken van de natuurwaarden van Lauwersmeer, Hogeland en Waddenzee

Een nieuw stroomgebied

Het programma Droge Voeten 2050 voorziet in het maken van een scheiding van watersystemen. Door het realiseren van een afsluitvoorziening bij Schouwerzijl wordt het watersysteem van de Elektraboezem in tweeën gedeeld. Het watersysteem van het Hogeland ten noordoosten van Zoutkamp zal via het Hunsingokanaal door het nieuwe HD Louwesgemaal wordt bemalen. Het watersysteem van het Reitdiep zal door gemaal De Waterwolf worden bemalen. Door deze scheiding kan gemaal De Waterwolf haar afvoerend vermogen effectiever inzetten, zodat watersysteem in het lage deel van de boezem beter kan worden beheerst. E.e.a. betekent dat het Hunsingokanaal een van de belangrijkste aan- en afvoerkanalen zal zijn van een groot bemalingsgebied van kanalen en maren van het Hogeland.

Twee kansen voor versterken van vismigratie

Met het verplaatsen van het HD Louwesgemaal naar een locatie nabij de Hunsingosluis ontstaan er twee kansen voor het versterken van de vismigratie.

1. Het realiseren van vispasseerbaarheid in het nieuwe gemaal zal volgens de nieuwste inzichten gebeuren
2. Het realiseren van een schutsluisfunctie in de Hunsingosluis ter vervanging van de keersluis zoals nu bij het huidige HD Louwesgemaal. De keersluis is gemiddeld 10 tot 20 keer per jaar gesloten met een gemiddelde duur van 24 tot 55 uur (minimaal 10 dagen tot maximaal 40 dagen). In een schutsluis is het technisch realiseerbaar om altijd vrije doorgang voor vis te realiseren.

Een vrije zwemweg van en naar het Hogeland van Groningen is cruciaal

Eén van de belangrijkste opgaven voor de ecologie van het Wad en het achterland is het bevorderen van de vismigratie door de natuurlijke afvoersystemen van zoet water vanuit beken en kanalen op de Waddenzee te versterken. Al langer is bekend dat vissoorten zoals paling, de driedoornige stekelbaars, spiering, fint prik en winde baat hebben bij een vrije zwemweg van het zoute naar het zoete en omgekeerd. Het Programma Rijke Waddenzee werkt aan de Swimway Strategie.

In het Natura 2000 Beheerplan Lauwersmeer (maart 2016) staat beschreven dat het Lauwersmeer een belangrijke schakel vormt in de zwemweg voor vis. Het realiseren van een vrije zwemweg vanaf het Lauwersmeer naar kanalen en sloten van het Groninger Hogeland, vergroot het leefgebied van bovenstaande vissen. Vanaf Zoutkamp ontstaat een stevige ecologische verbinding tot aan Pieterburen (zie kaartje). Omgekeerd versterkt de vrije zwemweg de ecologie van het Lauwersmeer. Formeel is het huidige HD Louwesgemaal in het Natura 2000 Beheerplan aangemerkt als knelpunt voor vismigratie.

In de visie van Veen tot Zee (oktober 2005) is door de gezamenlijke natuurbeheerorganisaties en natuur- en milieufederaties van Groningen en Drenthe aangereikt dat een sterkere aansluiting van de noordelijke kanalen en maren kan leiden tot meer dynamiek in de gradiënt van waddenkust tot Lauwersmeer en Waddenzee.

Aan de Friese kant van het Lauwersmeer is op dezelfde wijze gewerkt aan het versterken van de vrije zwemweg van en naar de Friese boezem. Het programma Súd Ie heeft voorzien

in tal van vispassages. Daarnaast is fors geïnvesteerd in het realiseren van natuurvriendelijke oevers om de paai- en opgroei mogelijkheden voor vis te vergroten. En daarmee het voedselaanbod voor divers vogelsoorten.

Er ligt voor Waterschap Noorderzijlvest een Kaderrichtlijn Water opgave voor het realiseren van 10 kilometer natuurvriendelijke oevers. De ervaringen van het programma Súd Ie vormen de inspiratie/een goed voorbeeld om juist in het Hunsingokanaal vanaf de locatie van het huidige HD Louwesgemaal deze opgave te combineren met het realiseren van de vrije zwemweg.

Het zou goed zijn om vanaf Zoutkamp tot aan Wehe den Hoorn flauwe taluds, vormen van retentiebeheer en kleinschalige bergingsgebieden aan te leggen in combinatie met de vismigratiemaatregelen in de Nieuwe Waterwerken – HD Louwes nieuwe stijl en Hunsingosluis met schutsluisfunctie.

Belang voor vogels – foerageren en broeden

Soorten als stekelbaarzen en paling kunnen naar het achterland – vooral stekelbaarzen zijn weer belangrijk voedsel voor diverse vogels, o.a. de lepelaar die vanaf met name Schiermonnikoog komt foerageren in sloten, plassen en andere ondiepe en nagenoeg stilstaande wateren van het Hogeland.

Het vergroten van de voedselbeschikbaarheid voor vogels op het Hogeland en de Waddenkust, draagt bij aan de doelen van het Actieplan Broedvogels Waddenzee. Met name koloniebroeders als de visdief en de noordse stern hebben belang bij een versterkt voedselaanbod (Programma Rijke Waddenzee, december 2018)

Het belang voor lokale vissers

Paling en brasem zijn voor lokale visbedrijven een belangrijke bron van inkomsten. Het bekende bedrijf Palingrokerij Gaele Postma bijvoorbeeld, haalt zo'n 25% van zijn visvangst op jaarbasis uit het Hunsingokanaal. Het verbeteren van de vismigratie door het vervangen van de keersluis door een schutsluis én het aanleggen van vispassages in het nieuwe HD Louwesgemaal, garanderen en versterken de visvangstmogelijkheden in de toekomst.

Samenvattend

Het realiseren van grotere vispasseerbaarheid van het Lauwersmeer naar het stroomgebied van het Hogeland, zorgt voor sterkere verbetering van de ecologische potenties voor een aantal vissoorten. En daarmee voor een aantal typische vogelsoorten van de Waddenzee. Ook vogels als de fuut en de aalscholver zullen beter gedijen.

Indien in het project ook de nog te realiseren 10 kilometer natuurvriendelijke oevers meegenomen zijn, ontstaat na realisatie een stevige ecologische plus.

Bijdrage Waddenfondsdoelen

1. Het vergroten en versterken van natuur- en landschapswaarden van het waddengebied (Randen van het Wad, Werelderfgoed)

2. Behouden en versterken van cultuurhistorische waardevolle monumenten en elementen

Een rijke waterstaatkundige geschiedenis

Zoutkamp is van oudsher een vissersdorp op de grens van het Reitdiep en de Lauwerszee. Sinds een tweetal eeuwen is het dan ook een schakelpunt tussen zoet en zout – het dorp kent maar liefst 3 sluiscomplexen waarlangs overvloedig regenwater uit Groningen, Friesland en Drenthe op de Lauwerszee en sinds 1969 op het Lauwersmeer stroomt.

Het betreft de Friese Sluis die het water van de Munnekezijlsterried en de Lauwers afwatert, de Reitdiep- of Provinciale Sluis die het water van het Reitdiep verwerkt en tot slot de Hunsingosluis. Deze laatste vormt de uitlaat van het water van Noordwest Groningen dat via het Hunsingokanaal komt.

Nooit gerealiseerd, maar zeker niet onbelangrijk om te vermelden zijn de plannen uit 1904 van de Bedijkingscommissie Lauwerszeewerken om tussen de huidige Friese Sluis en de Reitdiepsluis een stoomgemaal te bouwen, in combinatie met een uitwateringssluis. De huidige plannen voor een nieuw HD Louwesgemaal in combinatie met een schutsluisfunctie in de Hunsingosluis hebben een interessante voorgeschiedenis.

Al deze oude waterwerken zijn waardevolle en belangrijke aspecten van de waterstaatkundige geschiedenis van het dorp Zoutkamp en de provincie Groningen.

Zoutkampers trots op hun geschiedenis

In haar document “Verloedering van het dijkgebied” van december 2015 heeft de Vereniging Dorpsbelangen Zoutkamp een inventarisatie gemaakt van de cultuurhistorische waarden in dijkzone van oost naar west. Uit het document spreekt onverholen trots op de eigen geschiedenis. Tegelijkertijd is er een zware oproep gedaan om de cultuurhistorische waardevolle elementen te behouden, te restaureren en op waarde te zetten. Zoutkamp wil graag representatief zijn voor haar bewoners en gasten door te laten zien zorgvuldig met haar geschiedenis om te gaan.

1. De Hunsingosluis – Rijksmonument van potentieel grote waarde

De Hunsingosluis ligt in de zeedijk bij Zoutkamp, in de monding van het Hunsingokanaal. De keersluis annex uitwateringssluis is gebouwd 1858 met de aanleg van het Hunsingokanaal. Dit kanaal is gegraven om een betere afwatering te realiseren van het gebied de Marne naar de toenmalige Lauwerszee. Achter de sluis werd rond 1880 een binnenhaven gegraven. De sluis verloor zijn functie als primaire waterkering toen in 1969 de Lauwerszee van de Waddenzee werd afgesloten.

De Hunsingosluis is in 1981 ingeschreven in het Monumentenregister onder Monumentnummer 35874. Daar staat de volgende waardering beschreven:

Hunsingo Sluis of Kleine Sluis. Uitwateringssluis met sluismeestershuisje van algemeen belang wegens:

- *de ouderdom;*
- *de betekenis voor de waterstaatkundige geschiedenis van de provincie Groningen, in het bijzonder voor de afwatering van een groot gedeelte van Hunsingo;*
- *het materiaalgebruik en de vormgeving;*
- *de markante ligging;*
- *de relatie met de nabijgelegen eveneens beschermde Reitdiepssluis uit 1877.*

Kansen voor een monument in verval

Bij de aanleg van het HD Louwesgemaal in 1973 verloor de Hunsingosluis zijn kerende functie. Om financiële redenen werd mede daardoor grondig onderhoud achterwege gelaten, waardoor de sluis in verval raakte. De laatste reparaties dateren van 1985.

Een grondige restauratie is inmiddels dringend gewenst.

In de zomer van 2018 heeft de Vereniging Dorpsbelangen Zoutkamp de commissie Restauratie en Beheer Hunsingosluis in het leven geroepen. De opdracht is om met een plan te komen voor het restaureren van de Hunsingosluis, gekoppeld aan een duurzaam beheer.

In het “Advies van de Stichting Historische Sluizen en Stuwen Nederland aan het Waterschap Noorderzijlvest over het ombouwen van de bestaande Hunsingosluis tot schutsluis” van mei 2019 staat beschreven dat het realiseren van een nieuw gemaal ter hoogte van de Hunsingosluis goede kansen voor behoud, herstel en beheer biedt:

“Het teruggeven van een functie aan een gerestaureerd monument is ook bij monumentenzorgers een belangrijk doel. Alleen dat geeft garanties voor adequaat onderhoud.”

Tot slot beijvert de provincie Groningen zich voor het herbestemmen van monumenten om ervoor te zorgen dat ze in de toekomst gebruikt kunnen blijven worden. Beeldbepalende elementen in het landschap verdienen het in de visie van de provincie om bescherming te krijgen, bij voorkeur door te kijken of er van oude elementen nieuw erfgoed gemaakt kan worden.

2. Muraltbekleding – potentiële bezienswaardigheid voor liefhebbers

De oude zeedijk herbergt een interessant element uit de waterveiligheidsgeschiedenis. Buitendijks ligt half verscholen onder het gras nog een betonnen dijkbescherming, ook wel muraltglooiing genoemd. Het is bedacht een aangelegd door waterbouwkundige R.R. de Muralt. Zijn vinding uit 1931 is een goedkope manier om de golfoploop dijken te verminderen.

De muraltglooiing werd vooral aangelegd op de Zeeuwse Dijken, maar dus ook bij Zoutkamp. Sinds de jaren 50 van de vorige eeuw is deze werkwijze in onbruik geraakt.

Het is een zeldzaamheid dat de muraltbekleding in Zoutkamp aanwezig is, de plannen voor Nieuwe Waterwerken maken het mogelijk om deze zeldzaamheid te herstellen/weer zichtbaar te maken.

Figuur 1 – muralt glooiing te Zoutkamp [bron: Wikipedia]

3. Oude zeedijk – nieuwe functie als regionale kering is het behoud landschapselement

Het combineren van een nieuw gemaal bij de Hunsingosluis heeft tot effect dat de Oude Zeedijk weer een actuele waterstaatkundige functie krijgt. Het zal onderdeel uit gaan maken van de regionale kering. Het geeft de garantie dat dit bijzondere landschappelijke element over de geschiedenis van de dijken in Groningen voor de toekomst behouden zal blijven. Een levend monument dat het in het onderhoudsprogramma van Waterschap Noorderzijlvest opgenomen zal zijn.

Samenvattend

Het koppelen het nieuwe gemaal aan de Hunsingosluis geeft een aanjagende werking voor het bestendigen en uitbouwen van cultuurhistorisch waardevolle elementen uit de geschiedenis van Zoutkamp. En niet alleen dat: het geeft weerklank aan de wensen van de Zoutkamper bevolking om haar geschiedenis te etaleren en de trots daarover te tonen.

Bijdrage aan Waddenfondsdoelen

1. Het versterken van de natuur- en landschapswaarden van het waddengebied (Werelderfgoed)
2. Heen Duurzame Economische ontwikkeling in het waddengebied (Duurzame Recreatie en Duurzaam Toerisme)

Figuur 3 – historische foto's Hunsingokanaal

3. Het versterken van recreatie & toerisme in Zoutkamp, op het Lauwersmeer en het Hogeland

Zoutkamp is een dorp in ontwikkeling. Het algemene beeld is dat het project Nieuwe Waterwerken in Zoutkamp een bijdrage kan leveren aan de economische versterking. Niet alleen voor het dorp zelf, maar ook als visitekaartje van verleden, heden en toekomst van de visserijcultuur én als bijzonder “eiland” van de Waddenkust in Werelderfgoed Waddenzee.

Verbinden van de jachthaven/camping Hunzegat met het dorp

Jachthaven Hunzegat heeft ongeveer 250 ligplaatsen, waarvan 200 permanent verhuurd (er is vergunning voor 450 ligplaatsen). De andere 50 zijn voor passanten. De 250 ligplaatsen zijn verdeeld over 8 boxen. Een goede en veilige verbinding tussen jachthaven en dorp is voor de gasten en het dorp van belang. De Hunsingosluis is nu een gevaarlijke plek, ook de oversteekplaatsen in de oude dijk aan de Panderweg zijn relatief verkeersonveilige situatie.

Jachthaven Hunzegat is één van de weinige jachthavens in het Lauwersmeer en Waddenkustgebied met goede voorzieningen nabij: supermarkt, bakker en slager liggen op loopafstand. Voor veel gasten is dat een belangrijke reden om er af te meren. Klanten komen ook voor het feit dat de haven relatief in de luwte ligt. Van belang is om te weten dat sommige watersporters al 40 jaar klant van Hunzegat zijn.

Van de gasten (watersporters en campereigenaren – er zijn 20 camperplaatsen) gaat zo'n 70 tot 80% naar het dorp.

Het idee voor het herstellen/vernieuwen van de schutfunctie in de Hunsingosluis is een prima idee. De voordelen voor een vrije doorvaart van watersporters van en naar het Hogeland vanuit het Lauwersmeer zijn evident. De jachthaven kan er van profiteren.

Rousant Holding BV

De Rousant Holding bv is eigenaar van de landtong ten westen van de jachthaven Hunzegat, het perceel achter de Hunsingosluis (4,5 hectare). Daarmee raakt het perceel aan het plangebied.

Figuur 4 – Landtong eigenaar Rousant

De eigenaar staat positief ten opzichte van het project Nieuwe Waterwerken in Zoutkamp en ziet mogelijkheden voor ontwikkeling van het eigen perceel in relatie tot deze lokale gebiedsontwikkeling.

Het gaat dan onder meer:

- om het aanpakken van de ruige en slordige bomenrij langs de Zoutkamperril
- het revitaliseren van het gehele terrein
- het mogelijk aanleggen van een extra dijkje langs de Zoutkamperril, bedoeld als beschutting voor de jachthaven, maar ook als uitwaaipelek voor dorpsbewoners en toeristen, * het plaatsen van een werkloods
- het realiseren van een extra camping/camperplaats.

Ter verfraaiing van het gebied overweegt de eigenaar om een replica van de oude vuurtoren van Zoutkamp aan het eind van het nieuwe dijkje te realiseren.

Tot slot is de Rousant ook eigenaar van de camping de Rousant aan de westkant van het dorp Zoutkamp. Het versterken van het toeristisch verblijfsaanbod is goed voor Zoutkamp en het Lauwersmeergebied.

Kanocamping 't Ol Gat

Kanocamping 't Ol Gat heeft jaarlijks zo'n 3200 overnachtingen, kent 14 campingplekken met een harde ondergrond, een 5-tal chalets en een tentenveld.

De gasten zijn mensen die komen voor rust aan het water, mensen die graag vissen en een groep kanoërs.

De campingeigenaar verwacht dat het project Nieuwe Waterwerken in Zoutkamp het bedrijf zal versterken. Het verplaatsen van het gemaal zorgt ervoor dat de sterke stroming tijdens het in bedrijf zijn van het huidige gemaal verdwijnt. Ook ontstaat er een stabiel waterniveau, dat is prettiger voor gasten en kanoverhuur. Door het verdwijnen van het HD Louwesgemaal is het stiller. En tot slot betekent het bevorderen van de doorgang naar het Hogeland meer toeristen aan en over het water.

Stichting het Groninger Landschap – erfgoedlogies

Stichting het Groninger Landschap beheert en exploiteert een aantal cultuurhistorische objecten in Zoutkamp, nabij het plangebied. Waaronder een oud vissershuis dat als erfgoedlogies in de markt wordt gezet.

Het Groninger Landschap gelooft dat het in eigendom hebben van cultureel erfgoed de meest zekere manier van beschermen biedt, daarom voeren wij een actief aankoopbeleid. Monumenten worden in oude staat hersteld en onderhouden. Samenwerken met derden en bijdragen aan dorpen en landschappen staat centraal in de werkwijze. Het project Nieuwe Waterwerken past in die strategie.

Recreatie & Toerisme – aantrekkelijkheid van Zoutkamp als waterdorp vergroten

Het leidt geen twijfel dat het bouwen van een nieuw en hypermodern en duurzaam gemaal in combinatie met het opknappen en her-functioneren van de Hunsingosluis een fantastisch gegeven is voor het vermarkten van Zoutkamp als waterdorp in de Waddenregio. En dus voor het aantrekken van dagjesmensen en verblijfstoeristen in en om Zoutkamp.

Voor de marketeers van het Lauwersmeergebied en het Werelderfgoed Waddenzee (waaronder ook de waddenkust en de dorpen vallen) bieden het Plan Nieuwe Waterwerken in Zoutkamp nieuwe elementen voor het maken van een beeldend verhaal:

- een modern gemaal voorzien van de nieuwste schone en stille elektrische motoren in een oude Waddendijk is een 21ste -eeuws kunstwerk;
- de Hunsingosluis krijgt een nieuw leven als schutsluis en draagt bij aan de cultuurhistorische kracht van Zoutkamp als dorp aan het water;
- de oude Waddendijk krijgt een nieuwe functie als waterkering;
- in tijden van grote opgaven voor het opknappen van de Waddendijk bieden oude dijktechnieken als de Muraltbekleding een inkijkje in de waterschapsgeschiedenis

Het project Nieuwe Waterwerken in Zoutkamp is een fantastisch voorbeeld hoe we als Nederland Waterland de geschiedenis van het omgaan met water én de opgaven van de toekomst met elkaar weten te verbinden.

Samenvattend

Het project Nieuwe Waterwerken draagt op verschillende manieren bij aan bestendiging en versterking van de lokale economie van Zoutkamp en de regionale economie van de Waddenkust en het Lauwersmeer.

Bijdrage Waddenfondsdoelen

1. Een duurzame economische ontwikkeling van het waddengebied (Duurzame Recreatie en Duurzaam Toerisme)

4. Watersport – vrijere doorvaart en grotere gastvrijheid

Sinds 2004 zijn er ideeën en plannen om de recreatieve vaarmogelijkheden in Noordwest Groningen te vergroten en te versterken. Het gaat dan met name om het bevaarbaar en bereikbaar maken van kanalen en maren van het Hogeland, het verbinden van de verschillende dorpen en het versterken van de samenhang in doorvaart van de waterrijke gebieden van het Hogeland met het Lauwersmeer. Watersportorganisaties als de Federatie Watersportverenigingen Noord-Groningen en het Watersportverbond (regioteam Groningen/Noord Drenthe) beijveren zich er al jaren voor. Ook lokale en regionale overheden zetten zich in voor het versterken van de watersport.

In 2014 is het projectplan “Vaarcircuit om de Noord” ontwikkeld. Dit plan is bedoeld voor integrale gebiedsontwikkeling waarin economische en ecologische doelen samen komen. Het verwoordt doelen ambities als volgt:

“De realisatie van het Vaarcircuit om de Noord draagt bij aan de versterking van de toeristisch-recreatieve potentie van de Waddenkust. Met de opwaardering van deze vaarroute tot DM+ klasse (sloepen en motorboten) worden de mogelijkheden om in het land van Wierde en Terp te varen rond het Lauwersmeer sterk uitgebreid. Tevens wordt een eerste belangrijke aanzet gegeven tot de verdere doorkoppeling van de route richting het Waddenkustgebied in Noord Groningen. De vaarroute zorgt voor een grotere zichtbaarheid en beleefbaarheid van het wierdenlandschap dat zich vlak achter de dijk bevindt. Dorpen zoals Leens, Ulrum, Wehe den Hoorn en Schouwerzijl krijgen een extra impuls door een toename van vaarrecreanten in het gebied. Tegelijkertijd zorgt de reuring op het water ook voor een aanzuigende werking op landrecreatie. Ook aan de wal wordt geïnvesteerd in activiteiten en voorzieningen die inspelen op de activiteiten op het water, bijvoorbeeld in Zoutkamp, Leens en Ulrum. Hiermee bevordert de realisatie van het Vaarcircuit om de Noord de leefbaarheid van de regio. Het Vaarcircuit om de Noord haakt aan bij de ambities van zowel de Gemeente De Marne als de provincies Groningen en Fryslân om het Lauwersmeergebied toeristisch-recreatief te versterken en beter te ontsluiten voor bezoekers.

De HD Louwessluis (eigendom Waterschap Noorderzijlvest) geldt al enige jaren als een van de grootste knelpunten in de gebruikersmogelijkheden van de vaarroutes in en rondom het Lauwersmeergebied. De vaarrecreanten worden de laatste jaren op deze route steeds vaker geconfronteerd met stremmingen ter plaatse van deze sluis direct aan de oostkant van Zoutkamp en het Lauwersmeer. De keersluis (HD Louwessluis) ten oosten van Zoutkamp staat meestal open in de zomer. Bij harde ZW-wind en tijdens (of vlak na) perioden van veel neerslag is de keersluis gesloten t.b.v. de waterafvoer. Er kan dan geen doorvaart plaatsvinden. Het dichtzetten van deze keersluis is nodig in het kader van de afvoer van overtollig regenwater vanuit delen van Groningen en Friesland en de bergingsfunctie van het Lauwersmeer. Per vaarseizoen is de keersluis gemiddeld 10 tot 20 keer gesloten. De gemiddelde duur van een sluiting bedraagt 23 tot 55 uur (1 à 1 ½ dag).

Positief economische effect

Het vervangen van de keersluis bij het gemaal HD Louwes door een schutfunctie in de Hunsingosluis maakt het mogelijk om de doelen van het Vaarcircuit om de Noord dichterbij te brengen.

Er is berekend dat de vaarbewegingen met 20 tot 30% zullen toenemen. Daarmee is een toename van dagbesteding en verblijfsbeweging voorzien van € 200.000 per jaar (zie rapport Vaarcircuit om de Noord, juli 2014).

Vergroten van de gastvrijheid

Uit de inventarisatieronde komt naar voren dat het verplaatsen van het HD Louwesgemaal naar de locatie bij de Hunsingosluis positieve invloeden kan hebben op de gastvrijheid van Zoutkamp voor de watersporter.

Extra tijdelijke aanlegplaatsen

Het is goed voorstelbaar dat er in het project Nieuwe Waterwerken nieuwe aanlegplaatsen voor dagjesmensen komen tussen Hunsingosluis en huidige HD Louwesgemaal. Dat vergroot de mogelijkheden op dagrecreatie in het dorp en het gebruik van de winkelfunctie in Zoutkamp – het dorp heeft een supermarkt, een bakker en een slager.

Verbinding Jachthaven Hunzegat met het dorp

De jachthaven heeft ook belang bij extra aandacht voor de watersporter. Door de Hunsingosluis aan te pakken, is het mogelijk om in werk-met-werksituaties de verbinding tussen de Jachthaven en het dorp te versterken. Het vergroot het gevoel van welkom zijn in Zoutkamp (zie ook paragraaf economische versterking door gebiedsontwikkeling).

Toekomstige ontwikkelingen in de watersport

Vertegenwoordigers van de watersportorganisaties verwachten dat er de komende jaren toenemende aandacht zal zijn voor varen met sloepen en motorboten. De verwachting is dat de maximale afmetingen voor gemotoriseerde watersporters zal liggen rond de 20 meter lengte, 5 meter breedte en 1,80 diepgang.

Onlangs is in opdracht van het Programma Rijke Waddenzee verkend in welke mate Elektrisch Varen in en rond het Lauwersmeergebied potentie heeft. In deze verkenning is aangegeven dat het Lauwersmeergebied en de Waddenzee in hun rollen als Nationaal Park en Wereld Erfgoed Waddenzee aanjagers zijn voor schoon en stil varen. Ook het Netwerk Waterrecreatie Nederland verwacht dat het Elektrisch Varen in de toekomst zal toenemen.

Samenvattend

Het project Nieuwe Waterwerken in Zoutkamp leidt tot versterking van de watersportmogelijkheden in het Lauwermeergebied en het Hogeland.

Bijdrage aan Waddenfondsdoelen

1. Een duurzame economische ontwikkeling in het waddengebied (Duurzaam Recreatie en Duurzaam Toerisme)

5. Nieuwe verbindingen voor fietsers en wandelaars rondom Hunsingosluis versterken leefbaarheid

In het dialoogproces met dorp, ondernemers en andere belanghebbenden is vaak duidelijk gemaakt dat de Nieuwe Waterwerken bij kunnen dragen aan de samenhang, bereikbaarheid en leefbaarheid van het gebied rondom de Hunsingosluis.

De verbindingen tussen de Strandweg, jachthaven Hunzegat, de Stationsstraat, de Hunsingosluis en het dorp zijn slecht. De Hunsingosluis is niet bereikbaar, de passeerbaarheid van de N388 in beide richtingen een aandachtspunt voor beleving en veiligheid.

Het opnemen van een herinrichting van het gebied rond de Hunsingosluis is wenselijk. Het gaat dan om:

- aanleg van voetpaden
- realiseren van zebrapaden in de N388
- verbeteren van het fietspad
- realiseren van toegankelijkheid van de Hunsingosluis
- verbeteren van de passeerbaarheid voor fietsers en wandelaars van de brug naast de Hunsingosluis

Aanpassen en versterken van de verbindingen leidt tot een betere ontsluiting in het gebied en komt ten goede aan de leefbaarheid door:

- dorpsbewoners en verblijfgasten die vanuit het dorp een ommetje willen maken richting jachthaven en Strandweg en omgekeerd
- klanten van de jachthaven die veilig naar het dorp willen
- fietsers en wandelaars die gebruik maken van de voorzieningen die in het kader van het project rondje Lauwersmeer zijn aangelegd

Gemeente Het Hogeland en het dorp Zoutkamp hebben zelf de regie in handen om de leefbaarheid te versterken door ambities op dit punt uit te spreken en hulp en ondersteuning daarvoor te vragen bij projectpartner Waterschap Noorderzijlvest en Provincie Groningen.

Bijdrage aan Waddenfondsdoelen

1. Het vergroten en versterken van de natuur- en landschapswaarden van het waddengebied (Versterken Cultuurhistorische Elementen + Identiteit van Zoutkamp)
2. Duurzame economische ontwikkeling in het waddengebied (duurzame recreatie en duurzaam toerisme)

6. De leefbaarheid krijgt een impuls door het verbeteren van de verkeersveiligheid en verkeersbeleving van de N388

In het plangebied van de Nieuwe Waterwerken ligt de provinciale weg N388. Ter hoogte van de Hunsingosluis ligt een brug, gebouwd op het fundament van de Hunsingosluis.

Enkele cijfers en feiten – objectieve verkeersbeleving

De brug kent één rijbaan – voor voertuigen en fietsen. Daarnaast is er een gedeelte beschikbaar voor voetgangers. De brug is in 1980 vervangen met een levensduur van 80 jaar. Het verkeersgebruik is sinds die tijd fors veranderd.

In 2017 zijn er tellingen gedaan. Gemiddeld passeren 3700 voertuigen per 24 uur de brug, waarvan ongeveer 12% vrachtverkeer. Het ministerie van Defensie en de firma Heiploeg lijken veelvuldig van de weg gebruik te maken als ontsluitingsweg.

In vergelijking met andere dorpen met een N-weg, is het beeld dat de N388 niet superdruk is en niet superrustig is.

Het beeld is verder dat het in de zomer drukker is dan in andere seizoenen en dat het toeristisch verkeer aantrekt.

De politie heeft sinds 2014 een tweetal verkeersongevallen op en nabij de brug geregistreerd. Feitelijk zal dit getal hoger zijn, gezien de ervaringen en verhalen van omwonenden van de brug.

Het gevoel – subjectieve verkeersbeleving

Uit de gespreksronde (zie de inleiding) komt het beeld naar voren dat de omgeving van de brug bij de Hunsingosluis gevaarlijk is/als gevaarlijk wordt ervaren. Ook is het beeld dat de N388 als “racebaan” wordt ervaren.

Voor wandelaars is de omgeving van de brug een knelpunt in de verbinding tussen het jachthavengebied en het dorp. Wegovergangen vanaf de oude zeedijk zijn er niet – bestaande paden stuiten op een hek, met direct daarachter de N388.

Voor fietsers is de brug in de N388 richting onprettig. Het is smal, de weg dient gedeeld met het gemotoriseerd verkeer. Ook de weg richting Reitdiepsluis is onprettig. Er is geopperd om een nieuwe fietsbrug ter hoogte van café tante Alie aan te leggen.

Eenzelfde beeld bestaat er rond de Reitdiepsluis. Recreatieondernemers buiten het dorp vragen om aandacht voor verbetering van de verkeersveiligheid. Het gaat om veilige oversteekmogelijkheden van de camping naar het buitendijkse gebied, in 2019 heringericht in het kader van het rondje Lauwersmeer. En het gaat om een veilige passeerbaarheid voor fietsers en voetganger van de Reitdiepsluis naar en van het dorp Zoutkamp.

Pleidooi voor een veilige N388 – momentum voor integrale aanpak

De Zoutkamper samenleving heeft in het dialoogtraject helder gemaakt dat een integrale aanpak van de N388 noodzakelijk is. En dat het plan Nieuwe Waterwerken wordt gezien als prima momentum om de objectieve en de subjectieve verkeersveiligheid te vergroten. Gemeente het Hogeland en het dorp Zoutkamp zullen de regie op dit aandachtsgebied moeten nemen en daarbij de hulp in roepen van de projectpartners Waterschap Noorderzijlvest en vooral de Provincie Groningen.

Bijdrage aan Waddenfondsdoelen

1. Het vergroten en versterken van de natuur- en landschapswaarden van het waddengebied (Versterken Cultuurhistorische Elementen + Identiteit van Zoutkamp)
2. Duurzame economische ontwikkeling in het waddengebied (duurzame recreatie en duurzaam toerisme)

7. Versterking van het ondernemerschap in en rond het dorp

Behoud en versterking van bedrijvigheid en waardeontwikkeling van vastgoed

Langs de oever van het Hunsingokanaal bevinden zich een 8-tal bedrijven. Deels visserijbedrijven die er onderhoud en opslag hebben, deels civieltechnische bedrijven (grondwerk, zandhandel). Het hebben van onderhoudsruimtes en opslagmogelijkheden is voor veel visserijbedrijven een belangrijke sociaal-economische waarde. Er is veel vraag naar dergelijke bedrijfsruimtes in het dorp.

Alle bedrijven reageren positief op het project Nieuwe Waterwerken in Zoutkamp. Van belang is dat de nieuw te realiseren schutsluis een omvang krijgt die de huidige bedrijvigheid ondersteunt. Het meest logisch lijkt het om in de eisen voor de schutsluis mee te gaan met de scheepvaartgroottes van de garnalenvisserij. De maximale lengte voor garnalenkotters is vastgesteld op 25 meter.

Het project biedt kansen om kades en beschoeiingen een upgrade te geven. Een kwaliteitsverbetering in materiaalgebruik en landschappelijke inpassing is nodig. Dat draagt bij aan waardevermeerdering van de vastgoed en ondernemingen in de Stationsstraat en direct omgeving.

Figuur 5 – viskotter voor de wal te Zoutkamp

Drogere voeten in het dorp

Het realiseren van de Nieuwe Waterwerken heeft effect op het waterpeil van het Hunsingokanaal. Dat zal in de toekomst stabiel zijn door het realiseren van de schutsluisfunctie in de Hunsingosluis. Dat heeft ook effect op de grondwaterstand in woningen in de Werfstraat – ook dat zal stabiel zijn.

Voor diverse huizenbezitters betekent dit stabiele waterpeil dat de achtertuinen minder nat zullen zijn en dat het woongenot toeneemt

Met het realiseren van de regionale waterkering door de Oude Zeedijk, komen huizen en panden van bewoners en bedrijven in het plangebied (Stationsstraat en Hunsingokade) binnendijs te liggen. Het nu nog fluctuerende waterpeil van het Hunsingokanaal is verleden tijd – hoge waterstanden met boezemwater in de achtertuinen komen zijn nog slechts foto's aan de muur.

8. Het verhaal van Zoutkamp als waterdorp met een rijke geschiedenis krijgt nieuwe impulsen ten behoeve van het vermarkten van Nationaal Park Lauwersmeer en Werelderfgoed Waddenzee

In 2009 is de Waddenzee tot Werelderfgoed uitgeroepen. Voor Nederland zijn naast de Waddenzee zelf ook de Waddeneilanden en de vastelandskust van Noord-Holland, Friesland en Groningen beeldbepalende entiteiten voor het Werelderfgoed.

Sinds een aantal jaar is het vermarkten van het Werelderfgoed een groot thema in de Waddenprovincies en de Waddengemeenten. Niet voor niets is er in 2018 besloten om 6 miljoen te investeren in het verder promoten van de kwaliteiten van het waddengebied.

De Waddenkust heeft speciale aandacht in de vermarktingsstrategie (zie ook www.visitwadden.nl). Kernthema's zijn het onder de aandacht brengen van de kwaliteiten en waarde van de natuur van kust en Waddenzee, het landschap van terpen, wierden en dijken en de cultuur en geschiedenis van dorpen en platteland.

Het verhaal van de Nieuwe Waterwerken in Zoutkamp – content voor vermarkting

Het project Nieuwe Waterwerken in Zoutkamp zal in haar samenhang een bijzonder verhaal voortbrengen over de kracht van het Nieuwe (moderne omgang met waterveiligheid, duurzaam en stil gemaal) in samenhang met het Oude (de waterschapsgeschiedenis).

Eigenzinnige cultuurtoeristen en andere liefhebbers

De waardeontwikkeling van de thema's van het project Nieuwe Waterwerken zal voor uiteenlopende doelgroepen voorzien in de behoefte aan beleving van de Waddenkust en het Lauwersmeer in het algemeen en het dorp Zoutkamp in het bijzonder.

Onderscheiden doelgroepen zijn:

- de cultuurtoerist die zijn hart kan ophalen aan de Hunsingosluis, de oude zeedijk, het verhaal van de muraltglooiing
- de liefhebber van waterstaatkundige hoogstandjes kan zijn hart ophalen bij een bezoek aan het stille, schone, duurzame, transparante en hypermoderne nieuwe HD Louwesgemaal
- de natuurvorser zal zich kunnen vergapen aan nieuwe vispassages en nieuwe natuur langs de oevers van het Hunsingokanaal
- de liefhebber van oude vissersdorpen heeft er een nieuwe bestemming bij
- de bewoners van Zoutkamp en omstreken, wiens trots op hun eigenzinnige dorp alleen maar groter zal zijn door de aandacht voor versterking van het dorp

Bijdrage aan Waddenfondsdoelen

1. Het vergoten een versterken van de natuur- en landschapswaarden van het waddengebied (Beleefbare kernkwaliteiten en Verhaallijnen over de dynamiek van het waddengebied waaronder Cultureel Erfgoed – Waterschapserfgoed)
2. Duurzame economische ontwikkeling in het waddengebied (Duurzame recreatie en duurzaam toerisme)

Participanten in planontwikkeling – het omgevingsspoor

Individuele consultatie – in gesprek aan de keukentafel

In de periode december 2018 tot en met april 2019 zijn ruim 30 gesprekken met ongeveer 70 mensen gevoerd om te verkennen en herkennen welke belangen, wensen en ideeën er in en rond het plangebied zijn. In de meeste gevallen vonden de gesprekken plaats aan de keukentafel.

Van alle gesprekken zijn gespreksverslagen gemaakt. De verslagen zijn ter verbetering en goedkeuring voorgelegd aan alle gesprekspartners.

Op deze manier is er een dossier gemaakt als borging voor het bottom-up proces dat door Waterschap Noorderzijlvest en de Provincie Groningen is georganiseerd.

De gesprekken hebben ook tientallen vragen opgeleverd. Alle vragen zijn voorzien van een antwoord, gedeeld met de gesprekspartners en gepubliceerd op de website van Waterschap Noorderzijlvest.

Informatie en discussiebijeenkomst voor alle belanghebbenden

Op 12 april 2019 een inloopbijeenkomst georganiseerd door Waterschap Noorderzijlvest in de Oude Kerk van Zoutkamp. Tijdens die bijeenkomst zijn de plannen gepresenteerd en is een terugkoppeling gegeven van het palet aan belangen, wensen en ideeën dat in de consultatieronde is opgehaald.

Een kleine 100 aanwezigen zorgden voor levendige feedback op de planvorming. Vertegenwoordigers van Waterschap Noorderzijlvest, de provincie Groningen en de gemeente Het Hogeland waren aanwezig op de bijeenkomst in goed banen te leiden.

Figuur 6 – inloopbijeenkomst Zoutkamp, april 2019

Nieuwe Waterwerken in Zoutkamp kan rekenen op draagvlak

Het beeld is duidelijk: voor de meeste mensen zijn de Nieuwe Waterwerken welkom. Opvallend vaak is aangegeven dat Zoutkampers trots zijn op hun dorp en hun geschiedenis en dat het versterken van die geschiedenis kan rekenen op waardering.

Ook de wijze waarop de overheden de dialoog over het project hebben aangepakt, weet men goed te waarderen. De investering in persoonlijke contacten met alle belanghebbenden is kennelijk meer dan de moeite waard.

Gesprekspartners, belanghebbenden en deskundigen

De volgende organisaties, bedrijven en personen hebben hun input geleverd:

- * Vereniging Dorpsbelangen Zoutkamp + Commissie Cultuurhistorie Hunsingosluis
- * Recreatiebedrijf 't Ol Gat
- * de familie Hommes
- * de familie Bolt
- * Visserijbedrijf Bolt
- * Grondverzetbedrijf D.K de Boer B.V. Ulrum
- * Schelpenhandel Smit
- * Visserijbedrijf Toxopeus
- * Buurtvereniging de Batterij
- * de familie Frooma
- * Dieverdoatsie dagbesteding
- * Palingrokerij Gaele Postma
- * Staatsbosbeheer
- * Stichting het Groninger Landschap
- * Jachthaven Hunzegaat
- * Mevrouw Hilboezen en mevrouw Volberda
- * De Rousant Holding BV
- * Watersportverbond
- * Federatie Watersportverenigingen Noord-Groningen
- * Waterschap Noorderzijlvest – afdelingen Ecologie, Gemalen
- * Visserijbedrijf Van Hylkema
- * Gebroeders Bolt & Visser bv
- * Gemeente Het Hogeland
- * Provincie Groningen (afdelingen verkeer, wegen en bruggen, natuur, cultuurhistorie, landschap, gebiedsregie)
- * Adviesbureau Witteveen & Bos BV
- * Adviesbureau Arcadis BV
- * Investeringskader Waddengebied – Opgaveteam Vitale Waddenkust
- * Stichting Historische Sluizen en Stuwen Nederland
- * Gemalenstichting Nederland
- * Rijksdienst Cultureel Erfgoed
- * Rijkswaterstaat Noord-Nederland
- * Programma naar een Rijke Waddenzee
- * Waddenacademie (Meindert Schroor nog spreken)

Literatuur- en projectenlijst

Natuur

- Van Veen tot Zee, 2005, Milieufederatie Groningen e.a.
- De nieuwe levensader voor het Lauwersmeergebied (zeeforel), Sportvisserij Nederland, 2013
- Beheerplan Natura 2000 Lauwersmeer, 2016
- Swimway Actieprogramma, Programma Rijke Waddenzee, 2018
- Actieplan Broedvogels Waddenzee, Programma Rijke Waddenzee 2018

Cultuurhistorie

- “De verloedering van het dijkgebied van Zoutkamp”, januari 2015, Vereniging Dorpsbelangen Zoutkamp
- “Advies van de stichting Historische Sluizen en Stuwen Nederland aan het Waterschap Noorderzijlvest over het ombouwen van de bestaande Hunsingosluis tot schutsluis”, mei 2019, HSSN
- Landschapsbiografie van het waddengebied, 2018, Meindert Schroor in opdracht van Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Staatsbosbeheer

Waterstaatkundig

Variantenstudie gemaal HD Louwes, Arcadis, mei 2018
Haalbaarheidsstudie HD Louwesgemaal, Witteveen en Bos, mei 2019

Watersport

- Rondje om de Noord, 2004, Federatie Watersportverenigen Noord-Groningen
- Vaarcircuit om de Noord, juli 2014
- Verkenning Elektrisch Varen op de Waddenzee, december 2018, Programma Rijke Waddenzee/Programma Duurzame Haven Lauwersoog

Recreatie & toerisme

- Rondje Lauwersmeer - project ter versterking van de beleving van het Lauwersmeer, augustus 2015, Stuurgroep Lauwersmeer
- Ambities Duurzame Ontwikkeling Lauwersmeer, 2018, Stuurgroep Lauwersmeer
- Programma Versterken Werelderfgoed Waddenzee, 2019, Stuurgroep Waddenprovincies

Verkeer

- Concept Strategische Wegenvisie, 2019, Provincie Groningen
- Verbinden met de fiets - Fietsstrategie 2016-2025, Provincie Groningen, 2016

Investeringskader Waddengebied/Waddenfonds

- Uitvoeringskader Waddenfonds 2017-2026, maart 2017, AB Waddenfonds
- Meerjarenprogramma Investeringskader Waddengebied 2019 en verder, Stuurgroep Waddenprovincies 2018